

วิชา
คือ
พุทธวิธี

พระราชอุฎาจารย์ (หลวงปู่ดุลย์ อตุล)

ฉบับปรับปรุงและเพิ่มเติม

จิต คือ พุทธะ

ธรรมเทศนา

โดย

พระราชวุฒาจารย์

(หลวงปู่ดุลย์ อตุโล)

วัดบูรพาราม อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ฉบับปรับปรุงและเพิ่มเติม

จิต คือ พุทธะ

พระราชวุฒาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล)

วัดบูรพาาราม อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ฉบับปรับปรุงและเพิ่มเติม

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๓ จำนวน ๖,๐๐๐ เล่ม

ISBN 978-616-7140-08-7

พิมพ์ที่ บริษัท ชวนพิมพ์ 50 จำกัด

๕๑๓/๑๒๔ ซอยจรัญสนิทวงศ์ ๓๗ (วัดเพลงวิปัสสนา)

ถนนจรัญสนิทวงศ์ แขวงบางขุนศรี เขตบางกอกน้อย

กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

โทร. ๐-๒๔๑๒-๕๕๖๐ โทรสาร ๐-๒๕๖๔-๖๕๕๗

มือถือ ๐๘-๙๖๗๕-๓๔๒๒

นายจิโรจน์ ศรสงคราม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๕๓

หลวงปู่เมตตาอนุญาตให้ ดร.ดาราวรรณ ถ่ายไว้

ลายมือของหลวงปู่ดูลย์

20. 7. 1959

ไทย พะวงน้อย ออกใบ

วัดมหาธาตุ อ.เมือง จ.สุรินทร์

จิตหนึ่ง เป็นสิ่งที่เราเห็นจากเราอยู่ๆ แท่งสองใบก็เหวี่ยง (ว่านั่นเป็นอะไร เป็นนาม) ก็มันเข้า
กับ เราจะพอมองไปรู้ความฉีกจากที่นี้ สิ่งนี้เป็นเหมือนกับความว่างซึ่งไม่ปรากฏออกมา ๑ คำ ซึ่งไม่อาจระพอง
หรือหักได้

จิตหนึ่งใจหนึ่งเป็น พุทธะ ไม่มีความแตกต่างกันระหว่าง พุทธะ กับจิตใดสักหนึ่งอย่าง เพียงแต่ว่า ตัวโลกทั้ง
หลาย ไปกับกับธาตุประปรายต่าง ๆ สืบ และเพราะเหตุนี้ เราจึงแสวงหาพุทธภาวะ จากภายนอก การแสวงหาของ
ผู้ตั้งเพียรนั้นเอง ทำให้เขาพลาดจากพุทธภาวะ การทำเช่นนั้นเท่ากับเราใช้สิ่งอื่นเป็น พุทธะ ให้แทนส่วนของพุทธะ
และการใช้จิตให้เพียรจนเมื่อยจิต แล้วเราเหล่านั้น จะพยายามพบความสุขสามารถของเรายิ่งกับที่หนึ่งเดิม ๆ
เขาก็จะไม่สามารถถึงพุทธภาวะได้เลย เขาไม่รู้ว่า ตัวเขาเองเพียงแต่พบความสุขทางจิตปรุงแต่ง และนั่นความกระวน-
กระวาย เพราะการแสวงหาในใจหนึ่ง พุทธะ ก็จะปรากฏตรงหน้าเขา เพราะว่า จิต ก็ พุทธะ นั่นเอง และ
พุทธะก็อยู่ในจิตทั้งหลายดังดวงหนึ่งสิ่ง ๆ นี้ เมื่อปรากฏจิตสามตัว จะเป็นสิ่งเดียวกันก็ว่าได้ และเมื่อ
ปรากฏจิตประปรายเข้าทั้งหลาย จะเป็นสิ่งใดของ ก็หาไม่

สำหรับการบำเพ็ญบริกรรมภาวนา ก็ การบำเพ็ญต่อพระวิสุทธิกษัตริย์ ๆ ก็ยังเป็จำนวนมากร ก็ หรือการ
ได้พบญาณตามมโนอันเนื่องเนื่องด้วยจิตอันตรธานในแน่วนิ่งคง ที่ เจตานั้น จึงกล่าวนึก เมื่อเราเป็นสมาธิ
สภาวะที่รูปร่างใหญ่ ๆ ทุกละเอียด คือเป็น จินตภาพ หรือเป็นเหมือนสิ่งอื่นเปรียบกับ พืชละ พืชเขาอยู่แถว เรายังไม่ว่า
พยานะยะเห็นเป็นธาตุไรในภาณสิ่งสมมุติอันนั้น คำว่าการบำเพ็ญบริกรรมภาวนา ๆ ซึ่งใจเราหมายเจตานั้นไม่
หวั่น เมื่อใจโกลาหลฮ้อวนใหญ่ ก็ทำมีไป และเมื่อใจหาฮ้อวนไปแล้ว อยู่เฉย ๆ ที่เวลานั้น ถ้าเราจึงไม่เพิน
พระพักตร์ของพระศาสดาไปว่า จินตภาพ พืชละ ก็ และถ้าเราจึงยังมีจิตที่ปรารถนาร่าง ๆ อยู่ ก็ คือต่อพระวิสุทธิ
กษัตริย์ ๆ อยู่ และ พืชละ และการบำเพ็ญต่อองค์ต่าง ๆ ก็ ก็ แลภาวนาถึงองค์เราถึงองค์จิตตามอยู่ และในเขตรองเรา
ตรงกับที่ทาง ๆ ในเนตรอัน

[illegible]

๑.๕.๒๓.๖๔

ต้นฉบับเอกสารโรเนียว ที่หลวงปู่มอบให้นำไปแปล

คำอนุโมทนา*

จิต คือ พุทธะ เป็นโอวาทคำสอนของ
พระเดชพระคุณพระราชาครูธรรมาจารย์ ได้ประทาน
แก่พวกเราศิษย์นอกทำเนียบ พวกเราซาบซึ่งใน
โอวาทนี้มาก เปรียบประหนึ่งว่าพวกเราได้รับ
มรดกทั้งหมดจากพระคุณท่าน พวกเราสำนึกใน
พระคุณของท่านมาก จึงพร้อมใจกันสละทุนทรัพย์
ตามกำลังศรัทธาร่วมกันพิมพ์ขึ้นแจกเป็นอนุสรณ์
เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพของพระคุณท่าน
หาก **จิต คือ พุทธะ** จะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้
ได้รับแจกบ้าง พวกเราขออุทิศส่วนกุศลถวายบูชา
พระคุณตามวิสัยของศิษย์ผู้ยึดมั่นในความกตัญญู
กตเวทิตาเป็นหลักประกันความมั่นคงในคุณธรรม

* คำอนุโมทนาในการจัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ๒๕๒๘ เพื่อแจก
เป็นธรรมบรรณาการในงานพระราชทานเพลิงศพพระราชนคร
ครูธรรมาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล)

ซึ่งพวกเราได้จากโอวาท จิต คือ พุทธะ ของ
พระเดชพระคุณท่านสืบไป

พระภavanaพิศาลเถร*

(หลวงพ่อพุทธ จาณีโย)

ในนามคณะศิษย์นอกทำเนียบ

* สมณศักดิ์ก่อนมรณภาพ คือ พระราชสังวรญาณ อดีต
เจ้าอาวาสวัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา

คำบอกเล่าจากผู้แปล

ณ วินาทีที่ข้าพเจ้าได้รับมอบเอกสารโรเนียว เรื่อง **จิต คือ พุทธะ** จากหลวงปู่ดูลย์ อตุโล ที่กุฏิของท่าน ที่วัดบูรพาราม จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ไปกราบนมัสการลาเพื่อไปศึกษาต่อที่ต่างประเทศ ประมาณกลางเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๒๖ ท่านได้มอบหมายภารกิจที่หนักอึ้ง ด้วยคำสั่งว่า

“เอาไปสอนคนอื่น แล้วช่วยแปลเป็นภาษาอังกฤษให้ด้วย”

ข้าพเจ้าประเมินศักยภาพของตัวเองทั้งด้านการภาวนาและทักษะภาษาอังกฤษแล้ว จึงได้กราบเรียนไปว่า “หนูคงยังสอนใครไม่ได้หรอกค่ะ เพราะเพิ่งหัดภาวนามาได้ ๒-๓ ปีเอง”

หลวงปู่ให้กำลังใจว่า

“สอนได้ จิตชำนาญแล้ว”

ข้าพเจ้าไม่กล้าโต้แย้งอีก แต่ก็แอบคิดในใจว่า เราไม่มีทางสอนใครได้หรอก เพราะภูมิจิต ภูมิธรรมยังอ่อนด้อยอยู่

จากนั้นก็พยายามบ่นเบี่ยงเรื่องการแปล ธรรมชาติเรื่องนี้เป็นภาษาอังกฤษ เพราะรู้ว่าเกินความสามารถของตัวเอง ทั้งๆ ที่อยากจะรับใช้ พ่อแม่ครูอาจารย์ในทุกเรื่องที่ท่านเอ่ยปาก แต่ก็ มีเหตุผลที่จำใจต้องปฏิเสธ เพราะธรรมชาติ **จิต คือ พุทธะ** เป็นคำสอนชั้นหลุดพ้น เป็นภูมิ จิตชั้นละเอียดมาก แม้จะอธิบายจากภาษาไทย เป็นไทยก็ยิ่งรู้สึกว่ายากยิ่ง แล้วข้าพเจ้าจะต้อง แปลเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งข้าพเจ้าไม่ค่อยชำนาญสักเท่าไร จำได้ว่าตอนเรียนหนังสือตั้งแต่ระดับ มัธยมศึกษาจนจบปริญญาตรี วิชาภาษาอังกฤษ จะได้คะแนนรั้งท้ายวิชาอื่นๆ ทุกครั้ง จึงกราบเรียนหลวงปู่ว่า “หนูไม่ค่อยจะถนัดภาษาอังกฤษ ขอแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสได้ไหมคะ”

“ไม่เอา ภาษาฝรั่งเศสไม่กว้างขวางเหมือน
ภาษาอังกฤษ”

คำตอบของหลวงปู่สร้างความงุนงงให้แก่
ข้าพเจ้ามากกว่า ทำไมพระป่าที่มีการศึกษาเพียงชั้น
ประถม ๒ และใช้ชีวิตอยู่ในป่าเกือบตลอดอายุขัย
ของท่าน จึงมีความทันสมัย ล่วงรู้ได้ว่าภาษาใด
กว้างขวาง ไม่กว้างขวาง แล้วท่านก็เมตตาให้กำลัง
ใจข้าพเจ้าว่า

“เอาไปทำเถอะ ทำจิตให้เป็นสมาธิแล้ว
จะทำได้เองดอก”

หลวงปู่ยังให้เหตุผลและความจำเป็นที่
ต้องการให้แปลธรรมะเรื่องนี้ว่า

“อยากจะให้ชาวต่างประเทศได้มีโอกาส
อ่าน จะได้มีแนวทางในการปฏิบัติ”

เอกสารเรื่อง **จิต คือ พุทธะ** ที่หลวงปู่
มอบให้ข้าพเจ้านั้น เป็นเอกสารพิมพ์ด้วยเครื่อง
พิมพ์ดีด โรเนียวลงบนกระดาษ A4 เนื้อหยาบ

ความยาว ๖ หน้า ที่หัวกระดาษหน้าแรกมีลาย
เซ็นว่า “พระราชวุฒาจารย์” ที่ท่านเมตตาเซ็นให้
ตามที่ข้าพเจ้าร้องขอ

การที่ท่านมอบเอกสารนี้ให้ เพราะวันนั้น
ข้าพเจ้าได้ไปกราบนมัสการท่านที่กุฏิประมาณ
ช่วงเที่ยง หลวงปู่ นั่งอยู่ที่ระเบียงหน้ากุฏิ มีท่าน
อาจารย์เชื่อน ปิยจาโร เป็นพระอุปัชฌ์ในวันนั้น
พอข้าพเจ้ากราบเสร็จ ท่านก็เริ่มต้นเทศน์โปรด
ทันทีเหมือนดังทุกครั้งที่ข้าพเจ้าไปกราบ ซึ่งจะได้
ฟังเทศน์ภาคปฏิบัติล้วนๆ กัณฑ์ยาวๆ แบบม้วน
เดียวจบ ตอนนั้นข้าพเจ้ายังไม่มีเครื่องอัดเทป
เล็กๆ ไว้ใช้ เมื่อไม่มีเทปไว้อัด ข้าพเจ้าจึงหยิบ
กระดาษมารีบจดบันทึกเท่าที่จะทำได้ แต่หลวงปู่
พูดเร็วมากแทบไม่มีจังหวะหยุด ข้าพเจ้าจึงจด
ได้แบบไม่ค่อยปะติดปะต่อกันนัก พอท่านเทศน์
จบ ท่านถามข้าพเจ้าว่า

“เข้าใจทั้งหมดไหม”

ข้าพเจ้ากราบเรียนว่า “เข้าใจทั้งหมดค่ะ
แต่จิตยังไม่เป็น”

ข้าพเจ้าเองก็นึกแปลกใจอยู่เหมือนกันว่า
ธรรมะขั้นสูงๆ ยากๆ อย่างนี้ ทำไมจึงฟังได้เข้าใจ
เสียดายที่จดไม่ค่อยทัน จึงกราบเรียนถามหลวงปู่
ว่า “หลวงปู่มีเทปหรือหนังสือที่เป็นกัณฑ์เทศน์
ทำนองเดียวกันนี้อยู่ไหมคะ”

หลวงปู่จึงลุกเดินเข้าไปในห้องนอน ได้ยิน
เสียงคันตุ่กุกักๆ อยู่สักครู่ ก็ออกมาพร้อมกับ
เอกสารชุดนี้ แล้วมอบให้ข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าเพิ่งมีเวลาแปลเมื่อเดินทางไปถึง
ประเทศฝรั่งเศส ช่วงนั้นมหาวิทยาลัยยังไม่เปิด ใช้
เวลาทำประมาณ ๑ สัปดาห์ก็เสร็จ เป็นที่อัศจรรย์
เอามาอ่านทบทวน ก็นึกถึงตัวเองว่าภาษาอังกฤษ
เราดีขนาดนี้เชียวหรือ ไม่น่าเชื่อว่าจะทำได้

ที่สามารถทำได้ ก็เพราะทำตามคำแนะนำ
ของหลวงปู่ที่ว่า

**“ทำจิตให้เป็นสมาธิ แล้วจะทำได้เอง
ดอก”**

ประกอบกับคำสอนของหลวงพ่อบุญที่เคยสอนว่า เวลามีปัญหาให้ตั้งคำถามไว้ แล้วนั่งภาวนาโดยไม่ต้องกังวลกับคำถามนั้น ฉะนั้น เวลาคิดศัพท์ภาษาอังกฤษไม่ออก ข้าพเจ้าก็จะตั้งคำถามว่า “คำๆ นี้จะใช้ภาษาอังกฤษว่าอย่างไร” ที่แรกก็คิดว่าจะปรากฏคำตอบมาในนิมิตขณะทำสมาธิ แต่ก็ไม่เคยได้คำตอบลักษณะนี้สักที คำตอบจะได้มาตอนถอนจิตออกมาแล้ว ซึ่งใช้เวลานั่งไม่กินนาที

เรื่องนี้น่าจะอธิบายตามหลักวิทยาศาสตร์ได้ว่า ขณะที่จิตเป็นสมาธิ คลื่นสมองจะเรียงตัวเป็นระเบียบ เป็นคลื่น Alfa ซึ่งทำให้ความคิดสั้นไหล ความจำดี ปัญญาดี

เมื่อทำงานเสร็จไปได้ประมาณ ๓ สัปดาห์ ก็ได้ข่าวว่าหลวงปู่มรณภาพ ข้าพเจ้าเสียใจมาก

ที่ยังไม่ได้ส่งงานไปถวายท่านเสียก่อนหน้านี้ เพราะข้าพเจ้ายังไม่มั่นใจในความถูกต้อง จึงส่งกลับมาทางเมืองไทย ขอเมตตาจากท่านเจ้าคุณประยุทธิปยุตฺโต (สมณศักดิ์ครั้งนั้นเป็นพระราชวรมุนี อยู่วัดพระพิเรนทร์ ย่านวรจักร ปัจจุบันมีสมณศักดิ์ที่พระพรหมคุณาภรณ์ วัดญาณเวศกวัน) ช่วยตรวจแก้ไขให้ ท่านเจ้าคุณเมตตาตรวจแก้ไขให้ไม่ก็แห้ง พร้อมกับเขียนชมมาว่าแปลได้ดีแล้ว

ข้าพเจ้าเก็บต้นฉบับไว้ประมาณปีเศษ จนมีกำหนดการพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่ ในปี ๒๕๒๘ หลวงพ่อพุทธจึงขอให้นำไปจัดพิมพ์เพื่อแจกเป็นธรรมบรรณาการในงานนี้ ก่อนจัดพิมพ์พี่สาวของข้าพเจ้าได้ขอให้อาจารย์ศิริ พุทธศุภร์ตรวจทานให้อีกครั้ง ขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาของทั้งสองท่านมา ณ โอกาสนี้

นับว่าเป็นบุญของข้าพเจ้าที่หลวงปู่ได้ให้โอกาสสร้างปัญญาบารมี ด้วยการให้ธรรมทาน ธรรมะของหลวงปู่ภาคภาษาอังกฤษ ซึ่งมีโอกาส

เผยแพร่เป็นครั้งแรกในงานพระราชทานเพลิงศพ
ของหลวงปู่ โดยหลวงพ่อพุทธ จาณิโย เป็นผู้ดำริ

จิต คือ พุทธะ ภาควาษาไทยและภาษา
อังกฤษได้ถูกตีพิมพ์มาหลายครั้ง โดยไม่เคย
ปรากฏชื่อผู้แปล เพราะข้าพเจ้าไม่ได้ใส่ชื่อไว้ใน
การพิมพ์ครั้งแรก จนเมื่อ รศ. นริทิพย์ หุ่นกาวิ
แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดพิมพ์ขึ้นอีก
ครั้งในปี ๒๕๔๗ อาจารย์นริทิพย์เป็นเพื่อนของ
ข้าพเจ้า จึงทราบความเป็นมาและเขียนไว้ในคำนำ
ของการพิมพ์ครั้งนั้น

ข้าพเจ้าเห็นว่าฉบับที่อาจารย์นริทิพย์จัด
พิมพ์มีความสมบูรณ์มากขึ้น เพราะมีคำอธิบาย
ศัพท์บาลีเป็นภาษาอังกฤษ ของพระมหาแสวง
ปญญาวุฑฒิ วัดพระเชตุพน เพิ่มเติมมาด้วย จึง
ใช้ฉบับนี้เป็นต้นฉบับในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ และได้
เพิ่มเติม “คำบอกเล่าจากผู้แปล” ซึ่งท่านอาจารย์
รัฐวีร์ จิตวิโร วัดป่าบ้านตาด เป็นผู้แนะนำให้
เขียนไว้เป็นตำนาน

นี่คือความเป็นมาของการแปล **จิต คือ**
พุทธะ ภาคภาษาอังกฤษ จนถึงการพิมพ์ครั้ง
ปัจจุบัน

ดร. ดาราวรรณ เด่นอุดม

คำชี้แจง

**จิต คือ พุทธะ ฉบับปรับปรุงและเพิ่มเติม
ได้ปรับปรุงและเพิ่มเติมอะไรบ้าง เพราะเหตุใด**

คราวที่ข้าพเจ้าได้รับเอกสารโรเนียวจาก
หลวงปู่ ดังที่ได้เล่าไว้ใน “คำบอกเล่าจากผู้แปล”
ข้าพเจ้าไม่เคยทราบมาก่อนเลยว่ามีเทพเทศน์ของ
หลวงปู่กัณฑ์นี้อยู่ เพิ่งได้เห็นเทพนี้เมื่อไม่กี่ปีก่อน
ได้รับมาก็เก็บไว้ โดยไม่ได้คิดจะนำมาตรวจสอบ
กับเอกสารโรเนียวที่มีผู้ถอดเทปไว้ก่อนแล้ว

เมื่อท่านผู้ไฝ่ธรรมท่านหนึ่งได้เห็นคุณค่า
ของธรรมะเรื่องนี้ จึงดำริให้จัดพิมพ์ขึ้นอีกครั้ง
ข้าพเจ้าจึงนำเทปมาฟังและได้พบว่าเนื้อหาที่ปรากฏ
ในเทปมีมากกว่าในเอกสารเดิม เป็นธรรมะที่ลึกซึ้ง
มาก ควรจะได้นำมาเผยแพร่อย่างยิ่ง หลังจากได้
เรียนปรึกษา **พระราชวรคุณ (สมศักดิ์ ปณฺธิโต)**
เจ้าอาวาสวัดบูรพารามองค์ปัจจุบัน อดีตพระ

อุปัฏฐากของหลวงปู่ และ คุณหม่อมรา มลิตา
แล้ว จึงตัดสินใจเพิ่มเติมเนื้อหาส่วนนี้ ตามคำ
แนะนำของทั้งสองท่าน

ส่วนการปรับปรุงนั้น ได้ปรับต้นฉบับเดิม
ให้สมบูรณ์ขึ้น เพราะจากการตรวจทานเทียบ
เคียงกับเทปแล้ว มีประโยคที่ตกหล่นอยู่เล็กน้อย
นอกจากนี้ ขอแก้ไขคำว่า “พุทธ” ซึ่งในการจัด
พิมพ์ครั้งแรก และครั้งต่อๆ มาอีกหลายครั้ง ไม่มี
การประวิสรรชนีย์ (ไม่มี สระ ะ) ให้เป็น “พุทธะ”
เพื่อจะได้ออกเสียงเป็น พุด-ทะ ตรงตามเสียง
เทศน์ของหลวงปู่

ขอกราบขอบพระคุณท่านเจ้าภาพที่ดำริให้
มีการจัดพิมพ์ครั้งนี้ ทำให้ได้ จิต คือ พุทธะ ที่
สมบูรณ์ขึ้น

กราบขอบพระคุณ พระราชวรคุณ ที่กรุณา
ให้คำปรึกษา และ คุณหม่อมรา มลิตา ที่นอกจาก
ให้คำปรึกษาแล้ว ยังกรุณาตรวจสอบความถูกต้อง
ของต้นฉบับเดิมกับเทปเทศน์ให้อีกครั้ง ทั้งยังช่วย

ตรวจแก้ไขภาษาอังกฤษส่วนที่เพิ่มเติมให้ด้วย
ขอบคุณ **คุณเชาว์ อัศวเรืองอนันต์** ผู้
สร้างสรรค์งานศิลป์ที่ประณีตและกลมกลืนกับเนื้อ
กรรม

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณ **คุณสุมิตรา ศร-
สงคราม** ผู้เป็นทั้งเพื่อนร่วมเรียนและร่วมกรรม
ที่ช่วยเหลือในการจัดทำฉบับปรับปรุงและเพิ่มเติม
นี้ในเกือบทุกขั้นตอนด้วยความตั้งใจอย่างยิ่ง
ด้วยสามัคคีธรรมของทุกๆ ท่านที่กล่าว
มานี้ จึงปรากฏ **จิต คือ พุทธะ** ฉบับที่สมบูรณ์
ที่สุด ณ ปัจจุบัน

ขอปัญญาทางธรรมจากการอ่านหนังสือ
เล่มนี้ จงปรากฏในจิตของทุกท่านจนบังเกิดเป็น
“จิตพุทธะ” ในที่สุด

ดร. ดาราวรรณ เด่นอุดม

หลวงปู่ดูลย์กับฮวงโป

นับตั้งแต่มีการจัดพิมพ์ **จิต คือ พุทธะ** ฉบับภาษาไทยพร้อมคำแปลภาษาอังกฤษ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ก็ได้เกิดข้อกังขาในหมู่ผู้ที่เคยอ่าน **คำสอนของฮวงโป** (The Zen Teachings of Huang Po) ว่า **ทำไม จิต คือ พุทธะ** จึงเหมือนคำสอนของท่านฮวงโป ซึ่ง John Blofeld แปลจากภาษาจีนเป็นภาษาอังกฤษ แล้วท่านพุทธทาส ได้แปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย แล้ว**ทำไม** ข้าพเจ้าจึงต้องแปล **จิต คือ พุทธะ** เป็นภาษาอังกฤษด้วย ข้าพเจ้าขอใช้โอกาสนี้ตอบคำถามข้างต้นนี้ว่า:

ข้าพเจ้าแปล เพราะหลวงปู่สั่งให้แปล และข้าพเจ้ามั่นใจว่า ธรรมะที่หลวงปู่มอบให้ ข้าพเจ้ากับมือของท่าน คือธรรมะของท่าน ไม่ใช่เพียงเพราะว่าตอนนั้นข้าพเจ้าไม่เคยอ่านธรรมะ

ของท่านฮวงโปมาก่อน แต่ข้าพเจ้าใช้ตรรกะพิจารณาว่า ถ้าไม่ใช่ธรรมชาติของท่านเอง ท่านจะยินยอมให้ข้าพเจ้าแล้วสั่งให้ข้าพเจ้าแปลทำไม

หลังจากเวลาผ่านไปรวม ๒๐ ปี ข้าพเจ้าจึงได้พบกับเทคนิควิธีเรื่อง “จิต คือ พุทธะ” เมื่อได้ฟังแทบยืนยันใจว่าคำสอนนี้เป็นของหลวงปู่ เสียงเทศน์ของหลวงปู่เป็นเสียงเทศน์จากจิตที่ข้าพเจ้าคุ้นเคย เพราะมีโอกาสได้ฟังเทศน์ท่านหลายสิบครั้ง ในช่วง ๓ ปีที่ได้ไปกราบขอธรรมะจากท่าน น้ำเสียงของหลวงปู่ท่านสม่ำเสมอ แต่ยิ่งเทศน์ยิ่งเร็วขึ้นๆ จนแทบฟังไม่ทัน เป็นธรรมชาติของจริงจากจิตของผู้ที่รู้จริง

ธรรมะนี้ เป็นธรรมะของใคร ไม่ใช่สาระสำคัญ สาระแก่นสารก็คือ ธรรมะนี้เป็น **ธรรมชาติของจริง** และ **ธรรมชาติของกลาง** ซึ่งไม่ว่าใครผู้ใดได้ศึกษาและปฏิบัติ ก็สามารถบรรลุถึงความ เป็นพุทธะได้ทุกดวงจิต

ดร. ดาราวรรณ เต็มอุดม

จิต คือ พุทธะ*

พระพุทธเจ้าทั้งปวงและสัตว์โลกทั้งสิ้น
ไม่ได้เป็นอะไรเลย นอกจากเป็นเพียง **จิตหนึ่ง**
นอกจาก **จิตหนึ่ง** แล้ว ไม่ได้มีอะไรตั้งอยู่เลย

จิตหนึ่ง ซึ่งปราศจากการตั้งต้นนี้ เป็นสิ่ง
ที่ไม่ได้เกิดขึ้นและไม่อาจจะถูกทำลายได้เลย มัน
ไม่ใช่เป็นของมีสีเขียวหรือสีเหลือง และไม่มีทั้งรูป
ไม่มีทั้งการปรากฏ มันไม่ถูกนับรวมอยู่ในบรรดา
สิ่งทั้งที่มีการตั้งอยู่และไม่มีการตั้งอยู่ ไม่อาจจะ
ลงความเห็นว่าเป็นของใหม่หรือของเก่า มัน
ไม่ใช่ของยาว-ของสั้น ของใหญ่-ของเล็ก ทั้งนี้
เพราะมันอยู่เหนือขอบเขต เหนือการวัด เหนือ
การตั้งชื่อ เหนือการทิ้งร่องรอยไว้ และเหนือ
การเปรียบเทียบทั้งหมดทั้งสิ้น

* เอกสารโรเนียวที่หลวงปู่มอบให้ ในหน้าสุดท้ายลงวันที่ ๑๓
กรกฎาคม ๒๕๒๖

จิตหนึ่ง นี่เป็นสิ่งที่เราเห็นว่าดำตาเราอยู่
แท้ๆ แต่จงลองไปใช้เหตุผลว่ามันเป็นอะไรเป็นต้น
กับมันเข้าดูสิ เราจะหล่นลงไปสู่ความผิดพลาด
ทันที สิ่งนี้เป็นเหมือนกับความว่างอันปราศจาก
ขอบทุกๆ ด้าน ซึ่งไม่อาจจะหยั่งหรือวัดได้

จิตหนึ่ง นี่เท่านั้นเป็น **พุทธะ** ไม่มีความ
แตกต่างระหว่าง **พุทธะ** กับสัตว์โลกทั้งหลาย
เพียงแต่ว่าสัตว์โลกทั้งหลายไปยึดมั่นต่อรูปธรรม
ต่างๆ เสีย และเพราะเหตุนั้น เขาจึงแสวงหา **พุทธ**
ภาวะ จากภายนอก การแสวงหาของสัตว์เหล่านั้น
นั่นเอง ทำให้เขาพลาดจาก **พุทธภาวะ** การทำเช่น
นี้เท่ากับการใช้สิ่งซึ่งเป็น **พุทธะ** ให้เที่ยวแสวงหา
พุทธะ และการใช้ **จิต** ให้เที่ยวจับจ้อง **จิต**

แม้ว่าเขาเหล่านั้นจะพยายามจนสุดความสามารถ
ของเขาอยู่ตั้งกับหนึ่งเต็มๆ เขาก็จะไม่สามารถ
บรรลุถึง **พุทธภาวะ** ได้เลย เขาไม่รู้ว่าถ้าเขา
เองเพียงแต่หยุดความคิดปรุงแต่ง และหมด
ความกระวนกระวายเพราะการแสวงหาเสียเท่านั้น

พุทธะ ก็จะมีปรากฏตรงหน้าเขา เพราะว่า **จิต** นี่ก็คือ **พุทธะ** นั่นเอง พุทธะ ก็คือสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายทั้งปวงนั่นเอง สิ่งๆ นี้เมื่อปรากฏอยู่ที่สามัญสัตร์จะเป็นสิ่งเล็กน้อยก็หาไม่ เมื่อปรากฏอยู่ที่พระพุทธรเจ้าทั้งหลายจะเป็นสิ่งใหญ่หลวงก็หาไม่

สำหรับการบำเพ็ญปารมิตาทั้งหกก็ดี การบำเพ็ญข้อวัตรปฏิบัติที่คล้ายๆ กันอีกเป็นจำนวนมากก็ดี หรือการได้บุญมากมายนับไม่ถ้วนเหมือนจำนวนเม็ดทรายในแม่น้ำคงคาเลยก็ดี เหล่านี้นั้นจงคิดดูเถิด ถ้าเราเป็นผู้สมบูรณ์โดยสัจจะพื้นฐานในทุกๆ กรณีอยู่แล้ว คือเป็น **จิตหนึ่ง** หรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับ **พุทธะ** ทั้งหลายอยู่แล้ว เราก็ไม่ควรพยายามจะเพิ่มเติมอะไรให้แก่สิ่งซึ่งสมบูรณ์อยู่แล้วนั้น ด้วยการบำเพ็ญวัตรปฏิบัติต่างๆ ซึ่งไร้ความหมายเหล่านั้นไม่ใช่หรือ เมื่อไรโอกาสอำนวยให้ทำ ก็ทำมันไป และเมื่อโอกาสผ่านไปแล้ว อยู่เฉยๆ ก็แล้วกัน

ถ้าเรายังไม่เห็นตระหนักรู้อย่างเด็ดขาดลงไปว่า **จิต** นั่นคือ **พุทธะ** ก็ดี หรือถ้าเราจะยึดมั่น

ถือนั่นต่อรูปธรรมต่างๆ อยู่ก็ดี ต่อวัตรปฏิบัติ
ต่างๆ อยู่ก็ดี และต่อวิธีการบำเพ็ญบุญกุศลต่างๆ
อยู่ก็ดี แนวความคิดของเราก็ก็น่าพิศพลาดอยู่
และไม่เข้าร่องเข้ารอยกันกับทางๆ โน้นเสียเลย

จิตหนึ่ง นี้เท่านั้นเป็น **พุทธะ** ไม่มี **พุทธะ**
อื่นใดที่ไหนอีก ไม่มีจิตอื่นใดที่ไหนอีก มันแจ่มจ้า
และไร้ตำหนิ เช่นเดียวกับความว่าง คือมันไม่มี
รูปร่างและปรากฏการณ์ใดๆ เลย การใช้จิตของ
เราปรุงแต่งคิดฝันไปต่างๆ นั้น เท่ากับเราละทิ้ง
เนื้อหาอันเป็นสาระเสีย แล้วไปผูกพันตัวเองอยู่
กับรูปธรรม ซึ่งเป็นเหมือนกับเปลือก **พุทธะ** ซึ่ง
มีอยู่ตลอดกาลนั้น ไม่ใช่ **พุทธะ** ของความยึดมั่น
ถือนั่น

การปฏิบัติปารมิตาทั้งหกและการบำเพ็ญ
ข้อวัตรปฏิบัติที่คล้ายคลึงกันอีกเป็นจำนวนนับไม่
ถ้วนด้วยเจตนาที่จะได้เป็น **พุทธะ** ลักองค์หนึ่งนั้น
เป็นการปฏิบัติชนิดคับหน้ำที่ละชั้นๆ แต่ **พุทธะ**
ซึ่งมีอยู่ตลอดกาลดังที่กล่าวแล้วนั้นหาใช่ **พุทธะ** ที่

ลูถึงได้ด้วยการปฏิบัติเป็นขั้นๆ เช่นนั้นไม่ เรืองมัน
เพียงแต่ ตื่น และ สัมผัส ต่อ **จิตหนึ่ง** นั้นเท่านั้น
และไม่มีอะไรที่จะต้องบรรลุถึงอะไร นี่แหละคือ
พุทธะ ที่แท้จริง **พุทธะ** และสัตว์โลกทั้งหลายคือ
จิตหนึ่ง นั้นเท่านั้น ไม่มีอะไรอื่นนอกไปจากนี้อีกแล้ว

จิตเป็นเหมือนกับความว่าง ซึ่งภายในนั้น
ไม่มีความสับสนและความไม่ดีต่างๆ ดังจะเห็นได้
ในเมื่อพระอาทิตย์ผ่านไปในช่วงนั้น ย่อมส่องแสง
ไปได้ทั้ง ๔ มุมโลก เพราะว่าเมื่อพระอาทิตย์ขึ้น
ย่อมให้ความสว่างทั่วทั้งพื้นโลก ความว่างที่แท้จริง
นั้นมันก็ไม่ได้สว่างขึ้น และเมื่อพระอาทิตย์ตก
ความว่างก็ไม่ได้มืดลง ปรากฏการณ์ของความสว่าง
และความมืดย่อมสลับเปลี่ยนซึ่งกันและกัน แต่
ธรรมชาติของความว่างนั้นยังคงไม่เปลี่ยนแปลงอยู่
นั่นเอง จิตของ พุทธะ และของสัตว์โลกทั้งหลาย
ก็เป็นเช่นนั้น

ถ้าเรามองดู พุทธะ ว่าเป็นผู้แสดงออก
ซึ่งความปรากฏของสิ่งที่บริสุทธิ์ ผ่องใส และรู้แจ้ง

ก็ดี หรือมองดูสัตว์โลกทั้งหลาย ว่าเป็นผู้แสดง
ออกซึ่งความปรากฏของสิ่งที่โง่งม มืดมน และมี
อาการสับสนไร้ทิศทาง ความรู้สึกนึกคิดเหล่านี้อันเป็น
ผลเกิดมาจากความยึดมั่นต่อรูปธรรมนั้น จะกัน
เราเอาไว้เสียจากความรู้อันสูงสุด ถึงแม้ว่าเราจะ
ได้ปฏิบัติมาตลอดก็กักปับไม่ถ้วนประดุจเม็ดทราย
ในแม่น้ำคงคาแล้วก็ตาม มีแต่ **จิตหนึ่ง** นี้เท่านั้น
ไม่มีสิ่งอื่นใดแม้แต่อนุภาคเดียวที่จะอิงอาศัยได้
เพราะว่า **จิต** นั้นเอง คือ **พุทธะ**

เมื่อพวกเราเป็นผู้ศึกษาเรื่องทางๆ ไฉน
ถ้าไม่ลืมหวนต่อสิ่งซึ่งเป็นสาระ กล่าวคือ **จิต** นี้
พวกเราจะต้องบัง จิต นั้นเสียด้วยความคิดปรุงแต่ง
ของเราเอง พวกเราจะแสวงหา **พุทธะ** นอกตัวเรา
เอง พวกเราจะยังคงยึดมั่นถือมั่นต่อรูปธรรม
ทั้งหลาย ต่อการปฏิบัติเมานุญต่างๆ และสิ่งอื่นๆ
ทำนองนั้น ทั้งหมดนี้เป็นอันตราย ไม่ใช่หนทาง
อันนำไปสู่ความรู้อันสูงสุดนั้นแต่อย่างใดเลย

เนื้อแท้แห่งสิ่งสูงสุดสิ่งนี้ โดยภายในแล้ว
ย่อมเหมือนกับแผ่นไม้หรือก้อนหิน คือ ภายใน

นั้นปราศจากความเคลื่อนไหว และโดยภายนอก
แล้วย่อมเหมือนกับความว่าง กล่าวคือ ปราศจาก
ขอบเขตหรือสิ่งกีดขวางใดๆ สิ่งนี้มันไม่ใช่เป็น
ฝ่ายนามธรรมหรือฝ่ายรูปธรรม มันไม่มีที่ตั้ง
เฉพาะ ไม่มีรูปร่าง และไม่อาจจะหายไปได้เลย

จิต นี้ไม่ยึดติดซึ่งสิ่งความคิดปรุงแต่ง
มันเป็นสิ่งซึ่งอยู่ต่างหากปราศจากการเกี่ยวข้องกับ
รูปธรรมโดยสิ้นเชิง ฉะนั้น พระพุทธเจ้าทั้งหลาย
และสัตว์โลกทั้งปวงก็เป็นเช่นนั้น ถ้าพวกเรา
เพียงแต่สามารถปลดปล่อยตนเองออกเสียจาก
ความคิดปรุงแต่งเท่านั้น พวกเราจะประสบความสำเร็จ
ทุกอย่าง

หลักธรรมที่แท้จริงก็คือ จิต นั้นเอง ซึ่ง
ถ้านอกไปจากนั้นแล้ว มันก็ไม่มีหลักธรรมใดๆ
เลย จิต นี้แหละคือหลักธรรม ซึ่งถ้านอกไปจาก
นั้นแล้วก็ไม่ใช่ จิต แต่ จิต นั้น โดยตัวมันเองก็
ไม่ใช่จิต แต่ถึงกระนั้น มันก็ยังไม่ใช่ มิใช่จิต
การที่เรากล่าวว่า จิต นั้น มิใช่จิต ดังนั้นแหละ

ย่อมหมายความว่าถึงสิ่งบางสิ่งซึ่งมีอยู่จริง สิ่งนี้มัน
อยู่เหนือคำพูด ขอจงเลิกละการคิดและการ
อธิบายเสียหมดสิ้น เมื่อนั้นเราอาจกล่าวได้ว่า
คลองแห่งคำพูดก็ได้ถูกตัดขาดไปแล้ว พฤติของ
จิต ก็ถูกเพิกถอนขึ้นสิ้นเชิงแล้ว

จิต นี้ คือ พุทธโยนิ อันบริสุทธิ์ ซึ่งมี
ประจำอยู่แล้วในคนทุกคน สัตว์ซึ่งมีความรู้สึก
นึกคิดกระดูกกระดูกได้ทั้งหมดก็ดี พระพุทธเจ้า
พร้อมทั้งพระโพธิสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงก็ดี ล้วน
แต่เป็นของแห่งธรรมชาติอันหนึ่งเท่านั้น ไม่มี
แตกต่างกันเลย ความแตกต่างทั้งหลายเกิดขึ้น
จากเราคิดผิดๆ เท่านั้น ย่อมนำเราไปสู่การก่อสร้าง
กรรมทั้งหลายทั้งปวงทุกชนิดไม่มีหยุด

ธรรมชาติแห่งความเป็น พุทธะ ดังเดิม
ของเรานั้น โดยความจริงอันสูงสุดแล้ว เป็นสิ่ง
ที่ไม่มีความหมายแห่งความเป็นตัวตนแม้แต่สัก
ปรมาณูเดียว สิ่งนั้นคือความว่าง เป็นสิ่งที่มีอยู่ใน
ที่ทุกแห่ง สงบเงียบ และไม่มีอะไรเจือปน มันเป็น

สันติสุขที่รุ่งเรืองและเร้นลับ เร้นลับแล้วก็หมด
กันเพียงเท่านั้นเอง

จงเข้าไปสู่สิ่งๆ นี้ให้ลึกซึ้ง โดยการลืมนตา
ต่อสิ่งนี้ด้วยตัวเราเอง สิ่งซึ่งอยู่ตรงหน้าเรานี้แหละ
คือสิ่งๆ นั้น ในอัตราที่เต็มทั้งหมดทั้งสิ้นและ
สมบูรณ์ถึงที่สุดแล้ว ไม่มีอะไรออกไปจากนี้อีกแล้ว

จิต คือ พุทธะ สิ่งสูงสุด มันย่อมนรวมสิ่ง
ทุกสิ่งเข้าไว้ในตัวมันทั้งหมด นับตั้งแต่พระพุทธรเจ้า
ที่ตรัสรู้แล้วทั้งหลายเป็นที่สุดในเมืองสูง ลงไปจน
กระทั่งถึงสัตว์ประเภทที่ต่ำต้อยที่สุด ซึ่งเป็นสัตว์
เลื้อยคลานอยู่ด้วยอก และแมลงต่างๆ เป็นที่สุด
ในเมืองต่ำ สิ่งเหล่านี้ทุกสิ่งมันย่อมมีส่วนแห่ง
ความเป็น พุทธะ เท่ากันหมด และทุกๆ สิ่งมี
เนื้อหาเป็นอันเดียวกันกับ จิตหนึ่ง นั้น ดังนั้น สัตว์
ทั้งหลายย่อมเกี่ยวและเป็นสิ่งที่มีเนื้อหาเป็นอัน
เดียวกันกับ พุทธะ อยู่แล้วตลอดเวลา

ถ้าพวกเราเพียงแต่สามารถทำความเข้าใจ
ในจิตของเราเองนี้ให้สำเร็จ แล้วค้นพบธรรมชาติ

อันแท้จริงของเราเองได้ด้วยความเข้าใจอันนั้น
เท่านั้น มันก็จะเป็นที่แน่นอนว่า ไม่มีอะไรที่พวก
เราจำเป็นจะต้องแสวงหาแม้แต่อย่างใดเลย

จิต ของเรานั้น ถ้าเราทำความสงบอยู่
จริงๆ เว้นขาดจากการคิดนึกซึ่งเป็นการเคลื่อนไหว
ของจิตแม้ที่น้อยที่สุดเสียได้จริงๆ ตัวแท้ของมัน
ก็จะปรากฏออกมาเป็นความว่าง แล้วเราจะได้
พบว่ามันเป็นสิ่งที่ปราศจากรูป มันไม่ได้กินเนื้อที่
อะไรๆ ในที่ไหนแม้แต่จุดเดียว มันไม่ได้ตกลงสู่
การบัญญัติว่า เป็นพวกที่มีความเป็นอยู่ หรือ
ไม่มีความเป็นอยู่ แม้แต่ประการใดเลย เพราะ
เหตุที่สิ่งนี้เป็นสิ่งที่เรารู้สึกไม่ได้โดยทางอายตนะ
เพราะจิตซึ่งเป็นธรรมชาติที่แท้ของคนเรานั้น มัน
เป็นครรภ์หรือเป็นกำเนิด ซึ่งไม่ได้มีใครทำให้เกิด
ขึ้น และไม่อาจจะถูกทำลายได้เลย

ในการทำปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม
ต่างๆ นั้น มันเปลี่ยนรูปของมันเองออกมาเป็น
ปรากฏการณ์ต่างๆ เพื่อสะดวกในการพูด เราพูด

ถึง จิต ในฐานะที่เป็นตัวสติปัญญา แต่ในขณะที่มัน
ไม่ได้ทำการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม คือ ไม่ได้
เป็นตัวสติปัญญาที่คิดนึกหรือสร้างสิ่งต่างๆ ขึ้น
มานั้น มันเป็นสิ่งที่ไม่อาจถูกกล่าวถึงในการที่จะ
บัญญัติว่ามันเป็นความมีอยู่หรือไม่ใช้ความมีอยู่

ยิ่งไปกว่านั้นอีก แม้ในขณะที่มันทำหน้าที่
สร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นมา ในฐานะที่ตอบสนองต่อกฎ
แห่งความเป็นเหตุและผลของกันและกันนั้น มัน
ก็ยังเป็นสิ่งที่เรารู้สึกไม่ได้โดยทางอายตนะ ตา หู
จมูก ลิ้น กาย และมโนทวาร อยู่นั่นเอง

ถ้าเราทราบความเป็นจริงข้อนี้ เราต้องทำ
ความสงบเงียบสนิทอยู่ในภาวะแห่งความไม่มีอะไร
ในขณะนั้น พวกเรากำลังเดินอยู่แล้วในทางแห่ง
พระพุทธรเจ้าทั้งหลายโดยแท้จริง ดังนั้น เราควร
เจริญ จิต ให้หยุดอยู่บนความไม่มีอะไรเลยทั้งสิ้น
มูลธาตุทั้งห้าซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นวิญญาณ
นั้น มันเป็นของว่างเปล่า และว่ามูลธาตุทั้งสี่ของ

รูปกายนั้นไม่ใช่เป็นสิ่งที่ประกอบกันขึ้นเป็นตัวของเรา จิต จริงแท้^{นั้น}ไม่มีรูปร่าง และไม่มีอาการ มา ไม่มีอาการไป ธรรมชาติเดิมแท้ของเรานั้น เป็นสิ่งๆ หนึ่งซึ่งไม่มีการตั้งต้นอยู่^{ที่}การเกิดและ ไม่มีการสิ้นสุดลง^{ที่}การตาย แต่เป็นของสิ่งเดียว รวด และปราศจากการเคลื่อนไหวใดๆ ในส่วนลึกจริงๆ ของมันทั้งหมด

จิต ของเรากับสิ่งต่างๆ ซึ่งแวดล้อมเราอยู่ นั้นเป็นสิ่งๆ เดียวกัน ถ้าเราสามารถทำความเข้าใจได้ตามนี้จริงๆ เราจะได้ลุถึงความรู้แจ้งเห็นแจ้ง ได้โดยแวบเดียวในขณะนั้น เราเป็นผู้ที่ไม่ต้องข้องเกี่ยวในโลกทั้งสามอีกต่อไป เราจะเป็นผู้อยู่เหนือโลก จะไม่มีการโน้มเอียงไปสู่การเกิดใหม่อีกแม้แต่นิดเดียว เราจะเป็นแต่ตัวของเราเองเท่านั้น ปราศจากความคิดปรุงแต่งโดยสิ้นเชิง และเป็นสิ่งๆ เดียวกับสิ่งสูงสุดสิ่งนั้น เราจะได้ลุถึงภาวะแห่งความที่ไม่มีอะไรปรุงแต่งได้อีกต่อไป ฉะนั้น นี่แหละคือหลักธรรมะที่เป็นหลักพื้นฐาน อยู่ในที่นี้

สัมมาสัมโพธิ เป็นชื่อของการเห็นแจ้งชัด
ว่า ไม่มีธรรมใดเลยที่ไม่เป็นโมฆะ ถ้าเราเข้าใจ
ความจริงข้อนี้แล้ว ของหลอกลวงทั้งหลายจะมี
ประโยชน์อะไรแก่เรา

ปรัชญาก็คือความรู้แจ้ง ความรู้แจ้งคือ
จิตต้นกำเนิดดั้งเดิมซึ่งปราศจากรูป ถ้าเราสามารถ
ทำความเข้าใจได้ ผู้กระทำและสิ่งที่ถูกกระทำคือ
จิตและวัตถุเป็นของสิ่งเดียวกัน นั้นแหละ จะนำ
เราไปสู่ความเข้าใจอันลึกซึ้งและลึกลับเหนือคำพูด
และโดยความเข้าใจอันนี้เอง พวกเราจะได้สัมผัส
ต่อสัจธรรมที่แท้จริงโดยตัวเราเอง

สัจธรรมที่แท้จริงของเรานั้น มันไม่ได้
หายไปจากเราแม้ในขณะที่เรากำลังหลงผิดอยู่ด้วย
อวิชชา และไม่ได้รับกลับมาในขณะที่เรามีการ
ตรัสรู้ มันเป็นธรรมชาติแห่ง ภูตตถตา ในธรรม-
ชาตินี้ ไม่มีทั้งอวิชชา ไม่มีทั้งสัมมาทิฐิ มัน
เป็นเพียงแต่ความว่าง มันเป็นเนื้อหาอันแท้จริง
ของจิตหนึ่งนั้น เมื่อเป็นดังนั้นแล้ว อารมณ์ต่างๆ

ที่จิตของเราได้สร้างขึ้นทั้งฝ่ายนามธรรมและฝ่าย
รูปธรรม จะเป็นสิ่งซึ่งอยู่ภายนอกของความว่าง
นั้นได้อย่างไร

โดยหลักฐานแล้ว ความว่างนั้นเป็น
สิ่งซึ่งปราศจากมิติต่างๆ แห่งการกินเนื้อที่ คือ
ปราศจากกิเลส ปราศจากกรรม ปราศจากอวิชชา
และปราศจากสัมมาทิฐิ พวกเราต้องทำความเข้าใจอย่างกระฉ่างแจ้งว่า ที่แท้จริงแล้ว ไม่มี
อะไรเลย ไม่มีมนุษยสามัญ ไม่มี พุทธะ ทั้งหลาย
เพราะว่าในความว่างนี้ไม่มีอะไรบรรจุอยู่แม้เท่า
เส้นขนที่เล็กที่สุด อันจะเป็นสิ่งซึ่งจะมองเห็นได้
โดยทางมิติหรือกฎแห่งการกินเนื้อที่เลย มันไม่
ต้องอาศัยอะไรและไม่ติดเนื่องอยู่กับสิ่งใด มัน
เป็นความงามที่ไร้ตำหนิ เป็นสิ่งซึ่งยืนอยู่ได้โดย
ตัวมันเอง หรือเป็นสิ่งสูงสุดที่ไม่มีอะไรสร้างขึ้น
มันเป็นเพชรพลอยที่อยู่เหนือการตีค่าทั้งปวงเสีย
จริงๆ ถ้าเราแยกอุปถอดด้วยวิชา มรรค จิต
เหตุต้องละ ผลต้องละใช้ หนี่กัหมด พ้นเหตุเกิด

สิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตในจักรวาลมีนับไม่
ถ้วน รวมแล้วมี รูป กับ นาม ๒ อย่างเท่านั้น
นามเดิมก็คือความว่างของจักรวาล เข้าคู่กัน เป็น
เหตุเกิดตัวอวิชชา เกิดเหตุก่อ ที่ใดมีรูป ที่นั้นต้อง
มีนาม ที่ใดมีนาม ที่นั้นต้องมีรูป รูป-นามรวม
กันเป็นเหตุเกิดปฏิกิริยาให้เปลี่ยนแปลงตลอดกาล
และเกิดกาลเวลาขึ้น คือรูปย่อมมีความดึงดูดซึ่ง
กันและกัน จึงเป็นเหตุให้รูปเคลื่อนไหวและหมุน
รอบตัวเองตามปัจจัย รูปเคลื่อนไหวได้ต้องมีนาม
ความว่างคั่นระหว่างรูป รูปจึงเคลื่อนไหวได้

เมื่อสภาวะธรรมเป็นอย่างนี้ สรรพสิ่งของ
วัตถุ สสารมีชีวิตและไม่มีชีวิต จึงต้องเปลี่ยน
แปลง เป็น **ไตรลักษณ์** เกิด ดับ สืบต่อทุกขณะ
จิตไม่มีวันหยุดนิ่งให้คงทนเป็นปัจจุบันอยู่ได้ จิต-
วิญญาณ ก็เกิดมาจากรูป-นามของจักรวาล เพราะ
เป็นมายา หลอกหลวง แล้วเปลี่ยนแปลงให้คนหลง
จากรูป-นามไม่มีชีวิตเปลี่ยนมาเป็นรูป-นามมีชีวิต
จากรูป-นามมีชีวิตมาเป็นรูป-นามมีชีวิตที่มีจิต-

วิญญาน แล้ว จิต-วิญญาน ก็เปลี่ยนแปลงแยก
ออกจากกันไป คงเหลือแต่นามว่างที่ปราศจากรูป
นี้เป็นจุดสุดยอดของการหลอกลวงของรูป-นาม

ต้นเหตุเกิดรูป-นามของจักรวาลเป็นเหตุ
เกิดรูป-นามพิภพต่างๆ ตลอดจนดวงดาวอันนับไม่
ถ้วน เพราะไม่มีที่สิ้นสุด รูป-นามพิภพต่างๆ เป็น
เหตุให้เกิดรูป-นามพืช รูป-นามพืชเป็นเหตุให้เกิด
รูป-นามสัตว์เคลื่อนไหวได้ จึงเรียกกันว่าเป็นสิ่งมีชีวิต
ความจริงรูป-นามจะมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต มัน
ก็เคลื่อนไหวได้ เพราะมีรูปกับนามเป็นเหตุเป็น
ผลให้เกิดปฏิกิริยาอยู่ในตัว ให้เคลื่อนไหวตลอด
กาล และเปลี่ยนแปลง เรามองด้วยตาเนื้อไม่เห็น
จึงเรียกกันว่าเป็นสิ่งไม่มีชีวิต เมื่อรูป-นามของพืช
เปลี่ยนมาเป็นรูป-นามของสัตว์ เป็นจุดตั้งต้นชีวิต
ของสัตว์ และเป็นเหตุให้เกิด จิต-วิญญาน การ
แสดงเคลื่อนไหวเป็นเหตุให้เกิดกรรม

สัตว์ชาติแรกมีแต่สร้างกรรมชั่ว สัตว์กิน
สัตว์ และมีความโกรธ โลภ หลง ตามเหตุ-ปัจจัย

ภายนอก-ภายในที่มากกระทบ กรรมที่สัตว์แสดง
มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ๕ อย่าง ไปกระทบกับ
รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ๕ อย่าง แล้วก็เข้ามา
กระทบ บรรจุ บันทึก ถ่ายภาพ ติดอยู่กับ รูป-
ปรमाणู ซึ่งเป็น สุขุมรูป แฝงอยู่ในความว่าง เราไม่
สามารถมองเห็นด้วยตาได้ ที่แฝงอยู่ในความว่าง
คั่นระหว่างตา หู จมูก ลิ้น กาย นั้นไว้ได้หมดสิ้น
เมื่อสัตว์ชาติแรกเกิดนี้ได้ตายลง มีกรรม
ชั่วอย่างเดียวเป็นเหตุให้สัตว์ต้องเกิดอีก เพื่อให้
สัตว์ต้องใช้หนี้เกิดกรรมชั่วที่ได้ทำไว้ แต่สัตว์เกิด
ขึ้นมาแล้วหายอมีใช้หนี้เกิดกันไม่ มันกลับเพิ่มหนี้
ให้เป็นเหตุเกิดทวีคูณ จนปัจจุบันชาตินี้ ดังนั้น
ด้วยอำนาจกรรมชั่วที่กระทบติดอยู่ในสุขุมรูป ๕
กอง ตลอดเพศผู้-เมีย อันเป็นสุขุมรูปที่ติดอยู่ใน
๕ กองนั้น จะเกิดหมุนรวมกันเข้าเป็น รูปปรमाणู
กลม คงรูปอยู่ได้ด้วยการหมุนรอบตัวเอง ไม่หยุด
นิ่ง เป็นเหตุทำให้จิตได้อาศัยอยู่ในข้างใน เรียกว่า
รูป-วิญญาน หรือจะเรียกว่า รูปถอด ก็ได้ เพราะ

ถอดมาจากนามว่าง ความว่างคั่นรูปหยาบ (ตา หู จมูก ลิ้น กาย) นั้นเอง ซึ่งเป็นสุขุมรูปแฝงอยู่ใน ความว่าง รูป-วิญญาน จึงมีชีวิตอยู่ คงทนอยู่นาน กว่ารูปหยาบ มีกรรมชั่วคอยรักษาให้หมุนคงรูป อยู่ นั้น ไม่มีเทพเจ้าองค์ใดฆ่าให้ตายได้ นอกจาก นิพพานเท่านั้น รูป-วิญญาน จึงจะสลาย

เรื่องการแสดงกรรมของสัตว์ที่ประทับติด อยู่ในสุขุมรูป ๕ กอง มีรูปตา หู จมูก ลิ้น กาย ๕ กองนั้น รวมกันเข้าเรียกว่า จิต จึงมีสำนักงานของ จิต ติดอยู่ในวิญญาน ๕ กอง รวมเป็นที่ทำงาน ของ จิตกลาง แล้วก็ติดต่อกับตา หู จมูก ลิ้น กาย ภายนอก ซึ่งเป็นสื่อติดต่อของจิต ดังนั้น จิต กับ วิญญาน จึงไม่เหมือนกัน **จิต** เป็นผู้รู้ นึกคิด ส่วน **วิญญาน** เป็นคูหาให้จิตได้อาศัยอยู่ และเป็นยานพาหนะพาจิตไปเกิดหรือจะไปไหนๆ ก็ได้ เป็นชีวิตรูป สขุมรูป ที่ถอดมาจากรูป หยาบ มีรูปเพศผู้-เมีย รูปตา หู จมูก ลิ้น กาย อยู่ในวิญญานร้าย ได้เป็นเหตุเกิดสืบต่อภพชาติต่อไป

เมื่อสัตว์ตาย ชีวิตร่างกายหยาบของภพ
ชาตินั้นๆ ก็หมดไปตามอายุขัยชีวิตร่างกายหยาบ
ของภพภูมิชาตินั้นๆ ส่วนชีวิตแท้ รูปปรมาณู-
วิญญาณ จะไม่ตายสลายตาม จะต้องไปเกิดตามภพ
ภูมิต่างๆ ตามเหตุปัจจัยอันเป็นวัฏฏะ หมุนเวียน
เปลี่ยนไป ด้วยชีวิตแท้ รูปถอด หรือ วิญญาณ
หมุนรอบตัวเอง นี้เอง เป็นเหตุให้จิต เกิด-ดับ สืบ
ต่อ คอยรับเหตุการณ์ภายนอกภายในที่มากกระทบ
ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แล้วจิตจะเปลี่ยนแปลงไป
ตามเหตุปัจจัยที่มากกระทบ จะดีหรือชั่วก็สะสมเข้า
ไว้เป็นทุน เหตุเกิด เหตุดับ ให้จิตปรุงแต่งต่อไป
จนกว่ากรรมชั่วเหตุเกิดจะหมดไป ชีวิตแท้ รูปถอด
วิญญาณ ก็จะหยุดการหมุน รูปสุขุม “รูป-
วิญญาณ” ซึ่งเกิดมาจากกรรมชั่วสืบต่อมาแต่ชาติ
แรกเกิด ก็จะสลายแยกออกจากกันไป คงรูปอยู่
ไม่ได้มันก็จะกระจายไป ส่วน จิตธรรม ดี ธรรมะ
ที่ติดอยู่กับ วิญญาณ มันก็จะกระจายไปกับ รูป-
ปรมาณู คงเหลือแต่ความว่างที่คั่นช่องว่างของรูป-

ปรมาณูทุกๆ ช่อง ฉะนั้น โดยปราศจากรูป-
ปรมาณู ความว่างนั้นจึงบริสุทธิ์และสว่าง รวม
เข้ากับความว่างบริสุทธิ์สว่างของจักรวาลเดิมเข้า
เป็นหนึ่ง ที่เรียกว่า “นิพพาน”

เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสร้าง
ชีวิตพุทธศาสนาให้ก่อเกิดเป็นชีวิตอย่างบริบูรณ์ดัง
พระประสงค์แล้ว พระพุทธองค์จึงได้ทรงละ วิภว-
ัตถะนั้น เสด็จสู่ อนุภาติเสสนิพพาน คือเป็น
ผู้หมดสิ้นทุกัตถะ เป็นผู้ดับรอบ โดยลักษณะ
การแห่ง อนุภาติเสสนิพพาน ของพระพุทธองค์
ก็คือ ลำดับแรก ก็ทรงเจริญฌานถึงสมาธิเข้าไป
จนถึง สัญญาเวทียตนิโรธ หมายความว่าเข้าไป
ดับลึกสุดอยู่เหนือ อรูปฌาน ในวาระแรกนั้น
พระองค์ยังไม่ได้ทรงดับขั้นต่างๆ ให้สิ้นสนิท
เป็นเด็ดขาดแต่อย่างใด ยังเพียงเข้าไปเพื่อทรง
กระบวนการแห่งการสู่นิพพานหรือนิโรธเป็นครั้ง
สุดท้ายแห่งชีวิต พุดง่ายๆ ก็คือ สู่สิ่งที่พระองค์
ได้ทรงสร้าง ได้ทรงพากเพียรก่อเป็นทาง เป็น
แบบอย่างไว้เป็นครั้งสุดท้ายเสียหน่อย ซึ่งเรียก

ได้ว่าสิ่งอันเกิดมาจากที่พระองค์ได้ทรงยอมอยู่กับ
ฐลัทธุกษ์ อันเป็นฐลัทธุกษ์ที่มนุษย์ธรรมดาผู้มีจิต
หยาบเกินกว่าจะสัมผัสมันว่าเป็นทุกษ์

และกระบวนการกระทำจิตตนให้ถึงซึ่ง
สัญญาเวทยิตนิโรธ นั้นั้น เป็นกระบวนการที่พระ
อนุตรสัมมาสัมพุทธเจ้าพระผู้เป็นยอดแห่งศาสนา
ในโลกเท่านั้นที่ทรงค้นพบ ทรงนำมาตีแผ่เผยแจ้ง
ออกสู่สัตว์โลกให้พึงปฏิบัติตาม เมื่อทรงสิ่งซึ่ง
สุดท้ายนี้แล้ว จึงได้ถอยกลับมาสู่ภาวะต้น คือ
ปฐมฌาน แล้วจึงได้ตัดสินใจพระทัยสุดท้าย เสด็จ
ดับขันธต่างๆ ไปที่ละชั้น วิญญาณชั้นแห่งชีวิต
และร่างกายนั้นได้ดับไปเสียตั้งแต่ก่อนจะเข้าสู่
ปฐมฌาน นานแล้ว เพราะต้องดับ สังขารชั้น
หรือ สังขารธรรม ชั้นแรกเสียก่อน วิญญาณชั้น
จึงจะดับ ดังนั้น จึงไม่มีเชื้อใดเหลืออยู่แห่ง
วิญญาณชั้น ที่หยาบนั้น

พระองค์ทรงเริ่มดับ สังขารชั้น หรือ
สังขารธรรม ชั้นใน อันจะส่งผลให้ก่อเกิด วิภา-
วตณหา ได้ในชั้นหนึ่งเสียก่อน จึงเลื่อนขึ้นสู่ ทุตติย-

ฅมาน แล้วจึงดับสัญญาขันธ์เลื่อนขึ้นสู่ ตติยฅมาน เมื่อพระองค์ดับ สังขารขันธ์ หรือ สังขารธรรม ชั้นในสุดอีกที ก็เป็นอันเลื่อนขึ้นสู่ จตุตถฅมาน คงมีแต่ เวทนาขันธ์ สุดท้ายแห่งชีวิต นั่นคือลักษณะ การแห่งขั้นสุดท้ายของการจะดับสิ้นไม่เหลือ

เมื่อพระองค์ทรงดับ สังขารขันธ์ หรือ สังขารธรรม ใหญ่สุดท้ายที่มีอยู่ทั้งสิ้นแล้ว ก็มาดับ เวทนาขันธ์ อันเป็น จิตขันธ์ หรือ นามขันธ์ ที่มีจิตส่วนใน คือ ภาวังคจิต เสียก่อน แล้วจึงได้ ออกจาก จตุตถฅมาน พร้อมกับมาดับ จิตขันธ์ หรือ นามขันธ์ สุดท้ายจริงๆ ของพระองค์เสียลง เพียงนั้น นี่พระองค์เข้าสู่นิพพานอยู่ตรงนี้ พระองค์ ไม่ได้เข้าสู่พระนิพพานในฅมานสมบัติอะไรที่ไหนดอก เมื่อพระองค์ออกจาก จตุตถฅมาน แล้ว จิตขันธ์ หรือ นามขันธ์ ก็ดับพร้อม ไม่มีอะไรเหลือ นั่นคือพระองค์ทรงดับ เวทนาขันธ์ ในภาวะจิตตื่น หรือวิถีจิตอันเป็นปกติของมนุษย์ ครบพร้อมทั้ง สติและสัมปชัญญะ ไม่ได้ถูกภาวะอื่นใดครอบงำ เป็นภาวะจงใจไม่ให้ถูกภาวะใดครอบงำอำพรางให้

หลงใหลใดๆ ทั้งสิ้น เป็นภาวะแห่งตนเองอย่าง
บริบูรณ์

เมื่อ เวทนาขั้นสุดท้ายแท้ๆ จริงๆ ได้ถูก
ทำลายลงอย่างสนิท จึงเป็นผู้บริสุทธิ์ หหมดสิ้น
แล้วซึ่ง สังขารธรรม และหมดเชื้อ จิตขั้น หรือ
นามขั้น ทั้งปวงใดๆ ในพระองค์ท่าน ไม่มีเหลือ
คงทิ้งแต่ รูปขั้น อันจะมีชีวิตนั้นไม่ได้แน่ เพราะ
รูปไม่ใช่ชีวิต หากสิ้นนามเสียแล้ว ก็คือแท่ง ก็คือ
ก้อนวัตถุหนึ่งนั้นเท่านั้นเอง นั่นแล คือลำดับมาน
ที่พระอนุรุธเถระเจ้าได้นำมานิจิตตามไปดู เป็น
วิธีการดับโดยแท้ ดับโดยจิต โดยพระองค์เป็น
ผู้ดับเองเสียด้วย*

คำสอนของ พุทธะ ทั้งหมดที่ว่ามานี้ ก็คือ
การเพาะให้พุทธจิตนั้นผลิออกมาให้เราปรากฏเห็น
เท่านั้นเอง เพียงแต่เราทำให้มันว่างจากความคิด
ปรุงแต่งต่างๆ ซึ่งล้วนแต่นำไปสู่การเกิดและการ
ดับอยู่ตลอดเวลา และนำไปสู่ความทุกข์เดือดร้อน

* ฉบับเดิมจบลงเพียงเท่านี้ เนื้อหาต่อจากนี้เป็นส่วนที่เพิ่มเติม
ตามที่ปรากฏในคำเทศน์ในเทป

ใจกับสัตว์โลกและโลกอื่นไปโดยสิ้นเชิงเท่านั้น เรา
ก็ไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องมียุติปฏิบัติเพื่อการตรัสรู้
และอะไรทำนองนั้นทั้งหลายทั้งสิ้นเลย

คำสอนของพุทธะทั้งหมดมีวัตถุประสงค์
ข้อนี้เพียงข้อเดียว คือพาพวกเราข้ามขึ้นให้พ้นเสีย
จากภูมิแห่งความคิด บัดนี้ ถ้าเราหยุดความคิด
และหยุดความคิดของเราได้สำเร็จแล้ว ประโยชน์
อะไรด้วยธรรมทั้งหลายที่ พุทธะ ได้สอนไว้ คือ
หมายถึง สามารถปฏิบัติจนหยุดพฤติของความคิด
ปรุงแต่งต่างๆ เสียได้ ไม่มีอะไรสามารถปรุง
ให้จิตคิดไปตามอำนาจกิเลสตัณหาได้อีกต่อไป
เป็นจิตที่ว่างจากสิ่งปรุงแต่งและความคิดทั้งปวง
นั้นแหละเป็นตัวธรรม หรือ พุทธะ หรือธรรมชาติ
เดิมแท้อยู่ในความเป็นเช่นนั้น ข้อเหล่านั้น ถ้าเรา
สามารถทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งแล้ว คำพูดของ
มนุษย์ไม่สามารถหว่านล้อมหรือเปิดเผยมันได้

ความตรัสรู้คือความไม่มีอะไรให้ระลึกถึง
ผู้ซึ่งได้ตรัสรู้แล้วไม่พูดว่าเขารู้อะไร เพราะสิ่งนี้มัน
อยู่เหนือคำพูด.